

УДК 332.14:636 (477)

Лопушинський Іван Петрович

завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РОЗВИТКУ
ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ
(НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Анотація. У статті схарактеризовано стан основних підгалузей тваринництва на Херсонщині, наведено кількісні та якісні показники їх розвитку (спаду), динаміку змін галузі тваринництва, акцентовано увагу на проблемних питаннях та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: національна продовольча безпека, аграрна політика держави, регіональна політика, сільське господарство, тваринництво, високоякісна продукція тваринництва.

Lopushynskiy Ivan. State policy on development animal husbandry in Ukraine: a regional aspect (example of Kherson region)

Annotation. The article describes the status of the main subsectors of animal husbandry in Kherson region, presents quantitative and qualitative indicators of their development (decline), dynamics of changes in the livestock industry, focuses on problematic issues and suggests ways to solve them.

Key words: national food security, agrarian policy of the state, regional policy, agriculture, animal husbandry, high quality livestock products.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Беззаперечним фактом для існування незалежної України є важливість національної продовольчої безпеки та експортний потенціал держави. Значну роль у цій місії країни відіграє тваринництво, що забезпечує споживачів цінними продуктами харчування. Саме тому стан розвитку цієї галузі сільського господарства є актуальним і належить до пріоритетних у завданнях аграрної політики держави. Тваринництво розглядається як стратегічно важлива галузь у загальній структурі сільськогосподарського виробництва. Державна підтримка розвитку галузі тваринництва дозволить забезпечити населення країни високоякісною продукцією вітчизняного виробництва.

27 березня 2019 року Кабінет Міністрів України ухвалив розпорядження «Про розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою

2801540 «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» на 2019 рік» [6].

Метою розпорядження є забезпечення спрямування державної підтримки 2019 року для розвитку галузі тваринництва, стабілізації поголів'я худоби та поліпшення її генетичного потенціалу, стимулювання збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва, аквакультури (рибництва), а також залучення інвестицій у створення потужностей із зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, зокрема, зерна.

Кошти, зокрема, планується спрямувати за такими напрямками:

- часткова компенсація відсоткової ставки за банківськими кредитами, залученими для покриття витрат, пов'язаних із провадженням діяльності у галузях: вівчарство, козівництво, бджільництво, звірівництво, кролівництво, шовківництво та аквакультура (рибництво) – 50,0 млн. гривень;

- часткова компенсація вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, у частині витрат, профінансованих за рахунок банківських кредитів – 100,0 млн. гривень;

- спеціальна бюджетна дотація за утримання корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напряму продуктивності – 700,0 млн. гривень;

- спеціальна бюджетна дотація за вирощування молодняку великої рогатої худоби – 700,0 млн. гривень;

- часткове відшкодування вартості закуплених для дальшого відтворення племінних тварин, а саме: телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного і м'ясного напряму продуктивності, свинок та кнурців, вівцематок, баранів, ярок та сперми бугаїв і ембріонів великої рогатої худоби, які мають племінну (генетичну) цінність – 250,0 млн. гривень;

- часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств з переробки сільськогосподарської продукції – 850,0 млн. гривень;

- часткове відшкодування сільськогосподарським товаровиробникам вартості будівництва та реконструкції підприємств із зберігання та переробки зерна – 850,0 млн. гривень [6].

Принагідно зазначимо, що Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» за бюджетною програмою 2801540 «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» передбачено видатки загального фонду в розмірі 3 500,0 млн. грн.

Відповідно до статті 22 Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» розподіл коштів за бюджетною програмою «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» (код 2801540) здійснюється за рішенням Кабінету Міністрів України та має бути погодженим з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне і методологічне дослідження аспектів формування й реалізації державної політики регіонального розвитку та створення загальнонаціональних умов державного управління та регулювання соціально-економічних процесів країни, її окремих регіонів вивчали у своїх працях такі вітчизняні науковці, як О. Амосов, В. Авер'янов, В. Бодров, О. Валевський, З. Варналій, П. Гальчинський, В. Геєць, Б. Данилишин та ін. Останнім часом до проблеми висвітлення державної й регіональної політики щодо розвитку тваринництва в Україні зверталися О. Білецький, М. Брик, А. Галайко, О. Кравченко, О. Лаврук, В. Онегіна та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас у їхніх та інших публікаціях не надається належної уваги формуванню та реалізації державної політики щодо розвитку тваринництва на регіональному рівні в умовах сьогодення України.

Формування цілей статті. Саме тому метою нашої статті й стало висвітленню державної політики щодо галузі тваринництва на регіональному рівні (на прикладі Херсонської області).

Виклад основного матеріалу. Пріоритетність розвитку сільського господарства, у якому значне місце посідає галузь тваринництва, у національній економіці зумовлюється особливою значущістю і незамінністю вироблюваної тваринницької продукції в життєдіяльності людини та суспільства і є нагальною потребою відродження раніше високоприбуткової галузі. Відповідно державна регіональна політика є одним із важливих компонентів ефективного функціонування тваринництва в усіх регіонах країни та гарантування їх стабільного розвитку. Власне це і спонукає до потреби пошуку інноваційних підходів до формування державної регіональної політики та забезпечення модернізації системи управління регіональним розвитком тваринництва.

У цьому зв'язку проаналізуємо стан державної регіональної політики щодо галузі тваринництва на прикладі Херсонської області. Так, за січень-червень 2019 року обсяги валової продукції сільського господарства в постійних цінах 2010 року по Херсонській області складають 3370,8 млн. грн., що на 116,7 млн. грн. менше від відповідного періоду 2018 року [7].

Обсяг виробництва продукції тваринництва склав 1029,6 млн. грн. і проти відповідного періоду 2018 року зменшився на 11,3%, зокрема в сільськогосподарських підприємствах – на 28,7%, а в господарствах населення – на 1,4% [7].

У всіх категоріях господарств утримується 112,5 тис. голів ВРХ (91,8% до рівня минулого року), зокрема корів 61,9 тис. голів (91,3%), 131,3 тис. голів свиней (78,3%), 51,7 тис. голів овець та кіз (87,0%), 8430,9 тис. голів птиці (74,7%) [7].

У сільськогосподарських підприємствах порівняно з відповідним періодом минулого року чисельність поголів'я змінилася таким чином: поголів'я великої рогатої худоби – 15,4 тис. гол. (98,1% до рівня минулого

року); поголів'я корів – 6,2 тис. голів (98,4%); поголів'я свиней – 66,2 тис. голів (90,3%); поголів'я овець та кіз – 13,5 тис. голів (91,2%); поголів'я птиці – 2892,5 тис. голів (51,7%) [7].

В особистих підсобних господарствах населення станом на 01 липня 2019 року утримується: великої рогатої худоби – 97,1 тис. голів (90,9% до рівня минулого року), корів – 55,7 тис. голів (90,6%), свиней – 65,1 тис. голів (69,0%), овець та кіз – 38,2 тис. гол. (85,7%) та птиці – 5538,4 тис. голів (97,4%) [7].

За січень-червень 2019 року всіма категоріями господарств Херсонської області реалізовано на забій худоби та птиці у живій масі 37,4 тис. тонн (97,4% до рівня минулого року), виробництво молока становить 140,2 тис. тонн (100,4%), виробництво яєць становить 445,5 млн. штук (68,8%), виробництво вовни становить 73 тонни (93,6%) [7].

У сільськогосподарських підприємствах реалізовано на забій худоби та птиці у живій масі 6,6 тис. тонн (115,8% до рівня минулого року), виробництво молока становить 24,4 тис. тонн (105,2%), виробництво яєць становить 321,0 млн. штук (61,7%), виробництво вовни становить 39 тонн (97,5%) [7].

В особистих підсобних господарствах населення реалізовано на забій худоби та птиці в живій масі 30,8 тис. тонн (94,2% до рівня минулого року), виробництво молока становить 115,8 тис. тонн (99,4%), виробництво яєць становить 124,5 млн. штук (97,6%), виробництво вовни становить 34 тони (89,5%) [7].

Як видно з наведеної статистики, проблемними питаннями галузі тваринництва в області є такі:

- скорочення чисельності поголів'я худоби та обсягів виробництва продукції тваринництва в усіх категоріях господарств;

- основними виробниками м'яса та молока в області залишаються особисті підсобні господарства населення, питома вага яких у виробництві м'яса складає 82,4%, молока – 82,6%;

- наявність нестабільної епізоотичної ситуації, що спричинює зменшення доходів сільського населення від реалізації продукції тваринництва;

- відсутність упровадження новітніх технологій, оновлення матеріально-технічної бази зумовлюються низькою доходністю виробництва та високим рівнем енергоємності його процесів;

- диспаритет цін на тваринницьку продукцію, що призводить до недоотримання прибутків сільськогосподарськими товаровиробниками та високого ризику банкрутства підприємств, що сприяє відсутності зацікавленості товаровиробників утримувати худобу.

Виходячи із ситуації, що склалася в галузі тваринництва області, шляхами вирішення його проблем можуть бути:

- реалізація державної політики щодо надання фінансової підтримки галузі тваринництва;

- проведення Всеукраїнської семінар-наради «Інноваційний розвиток вівчарства в ринкових умовах» з метою демонстрації селекційних досягнень та поширення передового досвіду племінних підприємств області;

- сприяння веденню селекційно-племінної роботи в сільськогосподарських підприємствах галузі тваринництва;

- участь у роботі Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Херсонській обласній державній адміністрації;

- розроблення, поширення та впровадження перспективних моделей розвитку галузі тваринництва, підвищення інвестиційної привабливості області [7].

Далі розглянемо заходи, що вживалися Департаментом агропромислового розвитку Херсонської облдержадміністрації для поліпшення ситуації в галузі.

1. З метою визначення пріоритетів та напрямків розвитку галузі бджільництва на 2019 рік, обговорення інновацій правового регулювання галузі, у т. ч. умов та засобів страхування бджолосімей тощо, 26 січня відбулася нарада «Пріоритетні напрямки розвитку бджільництва та основні завдання галузі у 2019 році» за участі голови ГО «Спілка пасічників Херсонської області», членів Спілки – районних активів та фахівця галузі ветеринарної медицини, задля доведення до виробників продукції бджільництва про основні

вимоги до ветеринарно-санітарного контролю та нагляду за безпечністю та якістю харчових продуктів та інших актуальних питань сьогодення.

2. 15 лютого та 23 квітня 2019 року на базі Херсонського обласного центру зайнятості було організовано та проведено вебінар «Державна підтримка галузі тваринництва у 2019 році» за участю керівників структурних підрозділів з питань агропромислового розвитку райдержадміністрацій, сільських, селищних, міських голів та голів рад об'єднаних територіальних громад, облдержадміністрації, Херсонської філії ДП «Агентства з ідентифікації та реєстрації тварин». Визначено напрямки державної підтримки галузі тваринництва у 2019 році відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» та наведені норми чинного законодавства у сфері ідентифікації та реєстрації тварин [6].

3. 17 травня 2019 року на базі Інституту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» Чаплинського району було проведено Всеукраїнську семінар-нараду на тему: «Інноваційний розвиток вівчарства і козівництва у ринкових умовах» з виставкою та реалізацією племінного і товарного поголів'я овець та кіз. У межах заходу було обговорено питання щодо стану, перспектив та наукових розробок галузі вівчарства та козівництва. Крім того, у межах проведення названого заходу відбувся традиційний конкурс із ручного стриження овець та дегустація продукції вівчарства.

4. Мережа племінних підприємств в області налічує 15 суб'єктів племінної справи з тваринництва, що мають 37 статусів: ІТСП ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» – НСГЦВ Чаплинського району має селекційний центр з скотарства, свинарства, та вівчарства, підприємство (лабораторію) з генетичного контролю, з трансплантації ембріонів, з оцінки якості вовни, молока та м'яса; підприємство з племінної справи у скотарстві та свинарстві І категорії (ТОВ «Асканія-Генетик» Чаплинського району); контрольно-випробувальна станція з скотарства III категорії (ДПДГ «Асканійське» Каховського району); племінні заводи: по розведенню великої рогатої худоби –

4, овець – 5, племінні репродуктори по розведенню ВРХ – 5, свиней – 5, овець – 1, птиці – 1, риби – 5, бджоли – 1, що спроможні забезпечити системне надходження високоякісного ремонтного молодняку до товарних господарств, чим суттєво сприятиме підвищенню рівня продуктивності та якості виробленої продукції тваринництва.

5. З початку року проведено 3 засідання Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Херсонській обласній державній адміністрації (23 січня, 11 лютого та 24 червня 2019 року), на яких затверджено План комплексних заходів з профілактики АЧС та дії різних служб у разі виникнення підозри або встановлення діагнозу на захворювання в Херсонській області на 2019-2021 роки, Державного Плану моніторингу інфекційних хвороб птиці на території Херсонської області на 2019 рік та про організацію заходів з ліквідації та недопущення поширення АЧС на території м. Херсон.

6. З початку року надійшла 1 заява від суб'єкта племінної справи в тваринництві на отримання адміністративної послуги «Видача сертифікатів племінних (генетичних ресурсів)» та видано 25 бланків.

7. Крім того, упродовж 2019 року продовжує дію низка державних програм підтримки тваринництва. Так, станом на 01 травня 2019 року державною програмою за вирощування молодняку великої рогатої худоби у господарствах населення скористалися 5054 фізичні особи, яким нараховано 16,0 млн. грн. за 10975 голів телят віком до 13 місяців.

8. Одним із інноваційних та перспективних видів агробізнесу сьогодні є технології вермикультури, перероблення органічних відходів та виробництво органічно чистої сільськогосподарської продукції, що становить значну цінність для розвитку екологічно чистого сільського господарства, а також підвищує економічну ефективність функціонування агропідприємств. В області, за сприяння Департаменту агропромислового розвитку Херсонської облдержадміністрації, створено «Херсонський центр вермикультури», де надаються консультації та послуги щодо впровадження технології для всіх категорій суб'єктів господарювання.

9. Для вирішення труднощів, що стоять перед малими та середніми виробниками молока, шляхом створення та посилення наявних кооперативів, що пропонують послуги, потрібні для ефективною системи молочного виробництва, канадською неурядовою організацією SOCODEVІ за підтримки Уряду Канади, Міністерства закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади (МЗСТР), Данон Екосистем Фонду (Франція), Компанії «Данон» в Україні, МБФ «Добробут громад», Дніпропетровської обласної громадської організації «Дніпропетровська консультативна служба» в Херсонській області впроваджується Проект «Розвиток молочного бізнесу в Україні».

Висновки з даного дослідження. Як видно з результатів дослідження, державна регіональна політика є основним компонентом розвитку і життєдіяльності регіонів, оскільки спрямовується на поліпшення якості життя їх громадян та гарантування соціальної стабільності. Натомість встановлено потребу розмежування державної регіональної політики (формує держава для забезпечення соціально-економічного і суспільно-політичного розвитку країни і регіонального розвитку) та регіональної політики (здійснюється регіональною владою для сприяння сталому розвитку регіонів на власних територіях).

Нині регіони повністю не підпорядковуються встановленим і визначеним державою правилам і вимогам, оскільки вони мають право і навіть зобов'язані формувати свою власну регіональну політику та самостійно реалізовувати розроблені стратегії регіонального розвитку суб'єктів господарювання. У контексті зазначеного держава лише затверджує різні регіональні програми, зокрема і ті, що стосуються галузі тваринництва. Окрім цього, держава здійснює підтримку пропозицій і регіональних ініціатив (нормативно-правові, матеріально-технічні, організаційно-методичне і фінансове забезпечення процесу розроблення проектів регіональних стратегій розвитку і низки заходів з їхньої реалізації) та загальних пріоритетів регіонального розвитку країни.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження порушеної нами в статті проблеми вбачаються у вивчення та описі стану розвитку тваринництва в Україні останнього часу в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брик М.М. Сучасний стан та перспективи розвитку галузі тваринництва в Україні / Економічний аналіз. 2018 рік. Том 28. № 4. С. 331-337.
2. Галайко А.М. Державна фінансова політика підтримки розвитку галузі тваринництва [Електронний ресурс] / А. М. Галайко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2018. Т. 23. Вип. 3. С. 145-149. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2018_23_3_28
3. Лаврук О. В. Формування державної регіональної політики розвитку тваринництва // Теорія та практика державного управління. 2018. № 4 (63). С. 48-54 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-4/doc/1/1_6.pdf
4. Онегіна В.М. Державна аграрна політика та підтримка тваринництва в Україні [Електронний ресурс] / В. М. Онегіна, О. М. Кравченко, О. С. Білецький // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Вип. 191. С. 77-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2018_191_10
5. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 664-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250300315>
6. Про розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 2801540 «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» на 2019 рік»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2019 року №196-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196-2019-%D1%80>
7. Поточний архів Департаменту агропромислового розвитку Херсонської обласної державної адміністрації.

Statement of the problem. The priority of agricultural development, in which the livestock industry occupies a significant place, in the national economy is determined by the particular importance and irreplaceability of the livestock products produced in the livelihoods of man and society and is an urgent need for the revival of the previously highly profitable industry. Accordingly, national regional policy is one of the important components of the effective functioning of animal husbandry in all regions of the country and ensuring their sustainable development. In fact, this leads to the need to find innovative approaches to the formation of state regional policy and to ensure the modernization of the system of management of regional livestock development.

Urgency. Transformational and institutional changes in the economic growth, social and political development of the country resulted in adequate state influence on the peculiarities and specifics of state regional policy, capable to ensure dynamic and

stable development of animal husbandry in each region. In the current economic conditions, animal husbandry is one of the main factors for ensuring the effective functioning of agriculture, which in turn makes a moderate contribution to the country's food security and socio-economic development. In this connection, regions play an important role as constituents of the regional level of state administration, which are entrusted with part of the powers inherent in the central authorities and which take into account the different needs of citizens.

The purpose of the article is to substantiate the theoretical foundations and conceptual approaches to the formation and state regional policy development in animal husbandry.

Our task was to study. To characterize the state of the main sub-sectors of animal husbandry in Kherson region, to provide quantitative and qualitative indicators of their development (decline), the dynamics of changes in the livestock industry, to focus attention on problematic issues and to suggest ways to solve them.

Summary. According to the research, state regional policy is a major component of the development and vitality of the regions, as it aims at improving the quality of life of their citizens and guaranteeing social stability. Instead, the need to differentiate between national regional policy (formed by the state to ensure socio-economic and socio-political development of the country and regional development) and regional policy (implemented by regional authorities to promote sustainable development of regions in their own territories) was identified.

Conclusion and outcomes. Nowadays, regions are not fully subject to the rules and requirements established and determined by the state, as they have the right and even the obligation to formulate their own regional policy and to independently implement the developed strategies of regional development of economic entities. In the context of the above, the State only approves various regional programs, including those relating to the livestock sector. In addition, the state supports proposals and regional initiatives (regulatory, logistical, organizational, methodological and financial support to the process of drafting regional development

strategies and a number of measures for their implementation) and general priorities of regional development of the country.